ОТАЦ МИТРОФАН МАТИЋ, ЈЕДАН ЖИВОТ, ЈЕДНА ПРИЧА

У потрази за нашим путем

Кренуо је из велике равнице да тражи Бога у нама. Имао веру и верност, Христа и српство, Цркву и Збор. Никада није раздвајао мисао, реч и чин. Рану и молитву. Људи су то осећали, поштовали и следили га. Управо тај ауторитет у народу комунисти нису могли да опросте младом игуману Чокешине. Многи га данас доживљавају као мученика и светитеља, нарочито тамо под Цером, где почива. О свему томе говори нам и недавно изашла књига др Ђорђа Ђекића, саговорника „Нације”

Разговарао: Ђорђе М. Србуловић

Недавно је из штампе изашла књига „Отац Митрофан Матић. Један живот – једна прича” др Ђорђа Ђекића. Аутор је сарадник на Департману за историју Филозофског факултета у Нишу, где држи предмете Историја Срба до краја XI века и Историја Срба у XII и XIII веку, као и изборне предмете Трговина и саобраћај у средњевековним српским земљама и Српска средњевековна хералдика. Објавио је књиге: „Споменик Јовану Јовановићу Змају у Руми”, „Почеци српског четништва”, „Законодавна делатност краља Милутина”, као и драму „Мали Малицки”. Објављује и радове у научним и стручним

часописима у Отаџбини.

Аутор је дело објавио властитим средствима, због чега је штампано у свега 100 примерака. Нешто је даровано одређеним библиотекама, нешто су добили ауторови пријатељи и сарадници, а нешто је поклоњено манастиру Чокешина, где је отац Митрофан био игуман и где је сахрањен.

О књизи, оцу Митрофану, његовој поезији, филозофији, животу и опредељењима, о нама – у вези са оцем Митрофаном, разговарамо са др Ђорђем Ђекићем.

Шта садржи Ваша књига и по чему се разликује од других дела посвећених оцу Митрофану?

У књизи настојим да дам што потпуније сагледавање оца Митрофана. Полази се од осврта на изворе и литературу о њему. Потом се осврће на богомољачки покрет који је основан половином 19. века у Банату, у Падеју. Зашто? Па да бисте разумели њега, његов живот, идеје, морате разумети социјалну средину у којој је он поникао. То је српска богомољачка средина која је настала под утицајем Хомјакова и руских славенофила. Затим настојим да дам осврт на његову биографију, што потпуније. Она није у целости непозната, па ипак није лоше да се сви подаци о њему нађу на једном месту. Након тога доносимо осврт на њега од стране његових савременика.

Међутим, велики део књиге смо посветили проблему канонизације оца Митрофана. Наиме, доказујемо да су његови сарадници, па што не рећи и следбеници, настојали да створе његов светитељски култ. То је рађено у отаџбини за време рата, затим у емиграцији. У емиграцији је нагласак био на његовој мученичкој смрти, што је требало да буде главни основ да се он канонизује. Ипак, таква иницијатива није покренута. Затим се та активност обнавља у отаџбини. Зато се објављују његове песме. Међутим, писање поезије, макар и богољубиве, није довољно да се буде канонизован. Тако се поново оживљава прича о његовом мучеништву. Али, то раде они који немају ни елементарно знање о култним списима, ни како изгледа мартирије, ни житије, ни пуно ни пролошко.

Пажњу смо посветили и збирци песама оца Митрофана која је изашла у Бирмингему, за које сам прикупио песме. На крају моје књиге дајем списак свих песама, наводим где су до сада објављене и доносим прозне текстове Митрофанове до којих сам дошао.

ЈЕДНА КЊИЖИЦА ИЗ БИРМИНГЕМА

Од када се интересујете за живот и дело оца Митрофана и да ли сте до сада учествовали у сличним издавачким пројектима?

Интересовање за оца Митрофана у мени је пробудио покојни Радослав Браца Павловић, који је издао збирку са деветнаест Митрофанових песама под називом „Монахово срце". Ту се појављују само црквене песме, а не и националне и политичке. То је такође требало да допринесе стварању његовог култа. (За неупућене, треба рећи да је Павловић рођен 1919. у Барањи, да је са породицом избегао у Недићеву Србију да би спасао главу, да је после рата код комуниста робијао неко време, да је од 1990. издавао лист „Држава" и да је умро 1995. Објавио је и књигу о Јовану Рапајићу.)

Већ сам вам поменуо да сам прикупио песме за претходну Митрофанову збирку и припремио критичко издање које је изашло у Енглеској. Написао сам и предговор али се он није појавио. Не знам зашто. Нису изашле ни све песме, а и разлике између текстова су избачене.

Написао сам и текст „Прича о два Митрофана", који је изашао у „Српским органским студијама".

По Вашим сазнањима и мишљењу: ко се све и како бавио биографијом и делом оца Митрофана?

На ово питање могуће је одговорити на два начина, први навођењем имена људи који су писали о њему, а други навођењем из којих су група људи који су се бавили њиме.

Ако имате у виду имена, онда је свакако најзначајније име Боривоје Карапанџић. Писао је чланке о њему преко шездесет година. Сви остали много мање. Имају по неколико реченица или један чланак. Свакако треба издвојити и већ споменутог Павловића. Поменимо и Драгана Суботића, који је био политиколог, али је први настојао да да једну целовиту представу о Митрофану, са научном тежином. Суботић је аутор и једине нама познате књиге о Богомољачком покрету, али после Првог светског рата.

Нашли смо само један текст о Митрофану који је писао његов политички противник, Радомир Константиновић у књизи „Биће и језик". Овај текст је прилично примитиван, он не разуме ни веру ни религију, уопште не покушава да разуме нешто од онога што је Митрофан био. Њему то служи за спрдњу, и то на ниском нивоу.

ХРИСТОМ ПРОЖЕТИ СВЕТ

На формирање Митрофана Матића пресудно је утицала Богомољачка заједница. Можете ли нам објаснити тај утицај?

Митрофан је рођен као Милисав Матић у Иванди код Чакова. Тамо је Богомољачки

покрет настао. Конкретно основао га је Вита Милетин из Падеја. За њега воле да причају како је био неписмен и сиромашан. Пазите, он је половином 19. века, прихвативши ставове Хомјакова, те идеје уподобио и приближио Србима. Нека он сам и није дошао до Хомјакова, нека му је неко други то предочио. Ипак, он је морао да буде геније да те идеје прилагоди свом времену и простору, да би те идеје људи прихватили. Дакле, он је морао бити образовани геније.

Друго, он је био у Светој земљи, тамо је купио многе ситнице које је потом у отаџбини поклањао својим пријатељима и сународницима. Дакле, да би то све могао да исфинансира, морао је да буде и солидно имућан.

Бавио се и писањем, подигао је и крст. А када је доживео своју личну трагедију, да му син јединац умре, онда се дао на још снажније на проповедање.

У чему се састојала његова идеја? У ревносном испуњавању свих Христових заповести, у испуњавању црквених заповести, у посту, молитви, у поштовању Бога и свештеника, у јобовској трпељивости. Али и у жељи да Христос и његове вредности прожму цео наш људски живот, да он не остане само у цркви, већ да буде и у породици и на њиви, у школи, свуда где су људи.

Ко преовлађује код Митрофана: монах, песник, или хришћански философ, члан Збора?

То није могуће раздвојити. Песме и чланци су његова средства, начини изражавања ставова. Монах, хришћански философ и збораш код њега има исти корен. Жељу да друштво буде прожето Христом. Њему је једнако стран сваки облик секуларизма, па и хришћанство сведено на фолклор. У том смислу, ближи су му Доментијан и Теодосије, него људи који су живели у његово време.

Он је био за Збор јер Збор није био за секуларно друштво. Иначе, стиче се утисак да је

сам Збор био удружење неколико идеја. Прва, Балканске федерације на челу са Ратком Парежанином, оснивачем Балканског института при Српској краљевској академији. Друга, идеја хришћанског друштва (ту спада и отац Митрофан). Трећа, задруге (где су спадали сам Љотић и Марисав Петровић). Четврта би била свест о геополитици, пета сталешки или саборни парламент. Отац Митрофан се првом, четвртом и петом идејом није занимао нимало.

Да будем искрен, мени та идеја о задругама делује потпуно страно. Нашао сам два податка о томе да је отац Митрофан набављао стоку из Холштајна, али... то је мени потпуно страно. По мени, његове хришћанске идеје биле су најинтересантније. Зато сам се и трудио да скупљам његове текстове.

ПРЕУМЉЕЊА И ДРУГЕ ДРАМЕ

Колико је у Срба присутна хришћанска филозофија и ко би био њен представник?

Веома мало. Свети Сава је дао нека разматрања у типицима. Нешто о његовим идејама се може закључити из Законоправила. Затим, ту су, наравно, Доментијан, Теодосије. Григорије Цамблак, а поготову Константин Филозоф немају ту идејност и хришћанску мисао као претходна тројица. Има тога у српским средњовековним повељама и фрескама, али то тек треба разматрати. Моја маленкост је написала један рад тумачећи зашто се фреска пророка Илије налази изнад текста Грачаничке повеље. Од нововековних писаца – сем Димитрија Најдановића, Николаја, Јустина, Љотића, оца Митрофана – скоро да немамо оних који се баве филозофијом. Ту бисмо могли да прибројимо радове оца Јована Рапајића и можда још неке, али све је то мало. Сећам се, причао ми је архимандрит Данило Великореметски да је отац Рапајић држао предавања о суштини Бога, о егзистенцији Бога, о хармонији Бога. На жалост, он није много писао. И он је убијен 1945. Од периодике између светских ратова, треба издвојити часопис „Пут”, који је стварно био изузетно оригиналан, дубок и широк у теолошком смислу. То је био најбољи теолошки часопис који су Срби икада издавали. По мом мишљењу. Па и

Николај се више старао да дели савете, приближава хришћанство народу, него да пише философске списе. Ту би могло да спада „Симболи и сигнали”, „Речи о Свечовеку” и слични радови.

Шта се код Митрофана променило од младости до краја његовог живота?

Први његови радови одишу јасном српском свешћу, косовском етиком, косовским заветом, богомољачком саборношћу. Временом се у њему потпуно губи српство, остаје само југословенство. Преумљење се десило за свега неколико година. Нестаје и богомољачка традиција. Он више богомољце не окупља, не саборују код њега него на неким другим местима. Зашто? Који ауторитет је ово изазвао? Немам одговор. Могуће да је за то одговоран краљ Александар, који је укинуо постојање Срба и објавио постојање Југословена. Када је Митрофан престао да буде Србин, престало је да у његовој свести постоји оно што Србе чини Србима, па и Банаћане међу њима. Изгубило се косовско, богомољачко. Митрофаново потпуно преумљење десило се од 1928, па до 1935-36. године.

Какав је, и зашто, Митрофанов овоземаљски крај?

Он је убијен, јер је био човек који је имао ауторитет, лични углед, морални интегритет. При том, био је антикомуниста, али он није био одређен *анти* него *за*. Био је хришћанин и желео да његово хришћанство продре у све поре друштва. Комунисти, који су религију прогласили опијумом за народ, морали су такве људе да уклоне.
Н
ико ко није био њихов није смео да има ауторитет
. Наравно, касније су уклањали и своје, да би се поништио свачији ауторитет сем Титовог. То је нешто друго.

Нису могли да се носе са Митрофаном. Он их је својом личношћу далеко надвисивао.

О УБИЦИ, ЏЕЛАТИМА И ПРЕДУЗЕЋУ ЗА КРШТАВАЊЕ

Када се чита Ваша књига, стиче се утисак да ви о личности убице знате више него што сте хтели да кажете ?

Име убице и знам и не знам. Он је ђаво. Е, сада, ко је био тај несрећник кога је ђаво заробио, то не знам. Највише података имам о џелату. Али... џелат није убица, он само извршава пресуду коју је изрекао убица. Џелат је техничко лице које извршава пресуду, као што судски извршитељ или тамничар извршава свој део посла.

Име џелата нисам донео зато што га баш и не сматрам битним. Међутим, битно рећи је: џелат га је лично познавао! Отац Митрофан му је дао посао на манастирском имању када је овај остао без посла. Од тога је он прехрањивао своју породицу. Када су му комунисти рекли да мора да убије оца Митрофана, овај је отишао у манастир и рекао му да бежи, да се склони, да има наредбу да га убије. Ако се склони, он га не може убити и... отац Митрофан жив, а овај несрећник спасао своју душу. Митрофан одлази у Београд, тамо га, међутим, Димитрије Љотић убеђује да нема чега да се боји јер никоме није зло учинио. Тако је отац Митрофан одлучио да се врати, свестан шта га чека. Он говори својим друговима: „Идем да попијем своју чашу.” Враћа се и на путу га заустављa тај несрећник, говори му да има наредбу да га убије. Отац Митрофан одговара: „Чини што ти је наређено.” Убица се после тога склонио. Отишао је кући и својој сестри испричао шта је урадио. Сестра му одговара: „Убио си себе.” Након тога, како сведочи његова сестра, он се склања у планину Цер, она му доноси храну или већ неко кога она пошаље. Када су се борбе стишале и престала пуцњава, он се враћа у село, представља се као легални четник, то јест четник Косте Пећанца, али га пријављују. Хапсе га. Хапси га деда-стриц једног данас чувеног аутономаша. Шта је живот! Иначе треба рећи да су ти деда-стричеви чудна сорта. Деда-стриц једног врло високог функционера ДОС-а такође је био функционер Збора, чак је због тога робијао у Брусу.

Име џелате нисам хтео да саопштим. Он има децу, та деца, уколико нису помрла од старости, још су жива. Унуци су му у педесетим годинама, праунуци имају преко двадесет. За коју годину ево и чукунунука. Да сам навео његово име, сви би они били обележени. Није моје да се играм Бога. Ако Бог хоће и жели, нека их казни – ја не желим да учествујем у томе. Не желим да будем ни џелат ни онај који упире прстом и каже *њега*, односно *њих*.

Видите ли данас међу Србима некога ко би се могао назвати настављачем дела хришћанских филозофа и мислилаца?

Био је један, звао се Небојша Крстић. Стварно је настављао то дело. Наравно, радио је то у другом времену, на другим традицијама, али је и он убијен. Очигледно да сви они у Србији који замиришу изистински на тамјан добију излазницу.

Црква, по мом мишљењу, није предузеће за крштења, свадбе и сахране, она је организација која треба да нас приведе Богу, она треба да нас научи да контролишемо зло у себи, да не би извршили (само)убиство или неко треће зло. И, ако нас зло и победи, да се покајемо и да се оперемо. Да научимо да своју душу не спасавамо само одласком у цркву, постом и молитвом. Наравно, све је то потребно, али душа се спасава и у кући, и на улици, и на радном месту, и у кафани, на забавама разним. Свуда – као што се и свуда може изгубити. <

Објављено: четвртак, 5. новембар 2015, 16:46h

***

Захвалност

– Желим, на крају разговора, да се још једном захвалим свима који су ми помогли у овом подухвату. Сам никада не би могао да урадим ову књигу. Не бих могао да прикупим све текстове, не бих могао без рецензената, лектора, без Ненада Богдановића који је моју књигу опремио. И, пре свих, не бих могао без мог првог критичара у свему што радим, моје сестре Мирјане Ђекић.